

Interview Bassam Aramin en Rami Elhanan

[Jorn Lelong](#), De Morgen, 13 november 2023

Hun bijzondere vriendschap ontging zelfs Steven Spielberg niet: een Palestijn en een Israëliër, verbonden door het verlies van hun dochter:

‘Het is onze morele plicht om te tonen dat er een andere weg is’

Beiden verloren een dochter door geweld van de andere partij. Toch hebben de Palestijn Bassam Aramin (55) en de Israëliër Rami Elhanan (74) nog steeds hoop op een goede afloop. ‘Zodra het bloed gedroogd is en de lichamen geborgen, zal Israël niet aan de realiteit kunnen ontsnappen.’

De beelden waarmee Israëliër Rami Elhanan (74) op zaterdag 7 oktober wakker werd, haalden droevige herinneringen naar boven. Met verbazing zag hij hoe Hamas Israël op ongeziene schaal met raketten bestookte, uit tunnels opdook en het vuur opende op Israëlische burgers. In Kibboets Be’ri, waar familie van zijn vrouw woont, vielen in een mum van tijd honderd slachtoffers. “Onze familie stuurde dat ze zich opgesloten hadden in een saferoom. Het waren ellenlange uren, voor ons allemaal”, vertelt hij via videochat vanuit Haifa.

Ook de Palestijn Bassam Aramin (55) was in shock toen hij zaterdagochtend berichten kreeg over de verrassingsaanval. “Ik zag hoe Hamas tekeerging in wijken en op het Supernova-festival en dacht: dit hebben we nog niet meegemaakt”, vertelt hij vanuit Jericho op de Westelijke Jordaanoever. “Meteen heb ik al mijn Israëlische vrienden opgebeld om te vragen of ze veilig waren.”

Dat Aramin vandaag een grote groep Israëlische vrienden heeft, vertelt hij alsof het vanzelfsprekend is. Dat kon nochtans heel anders gelopen zijn, wetende dat hij opgroeide met het idee dat Israël de aartsvijand was. In zijn jeugd hing hij met andere jongens Palestijnse vlaggen op aan de bomen van zijn school in Hebro, om Israëlische soldaten te provoceren. “Voor mij waren die soldaten alles waar Israël voor stond. Hoe kun je van mensen houden die je leven controleren, die je bezetten, die je op elke manier vernederen in je eigen buurt?”

Hij nam ook geregeld deel aan protesten tegen de Israëlische bezetting. Bij een van die protesten, op 12-jarige leeftijd, zag hij hoe Israëlische soldaten een demonstrant genadeloos neerknalden. Een kantelpunt, een van de zovele in zijn leven. “Vanaf dan wilde ik alleen wraak nemen, zijn dood vergelden.”

Toen hij 17 was, vond zijn vriendengroepje een paar achtergelaten granaten in een grot. Enkele vrienden besloten die 's nachts te gooien naar Israëlische jeeps. De hele groep werd gearresteerd: Aramin kreeg een celstraf van zeven jaar.

In de gevangenis stapelden nieuwe vernederingen zich op. Op een dag werden de gevangenen verplicht om zich uit te kleden voor Israëlische soldaten. Terwijl ze afgetuigd

werden, zag Aramin hoe sommige soldaten een glimlach op hun gezicht hadden. Het fascineerde hem, het gemak waarmee ze zo'n geweld pleegden. "Het leek me onmenselijk, dat je zo optreedt tegen andere mensen en daarover geen enkel schuldgevoel hebt. Dus begon ik me te af te vragen: hoe kan het dat iemand zo wordt?"

Een nieuw kantelpunt kwam er toen hij met de andere gevangenen een film over de Holocaust te zien kreeg. Het was de eerste keer dat hij over de Holocaust leerde. De film bewoog hem tot tranen. "Het raakte me zo om te zien hoe die mensen zich niet leken te verzetten op het moment dat ze naar de gaskamers geleid werden. Ik vroeg me af: zouden Israëliëse soldaten die beelden bekijken voor ze naar Palestijnse huizen trekken? Zou ik me ook zo gedragen als dit de geschiedenis was die ik van jongs af had meegekregen?"

Slachtofferschap

Als zoon van een Holocaust-overlever weet Rami Elhanan hoe het is om grootgebracht te worden in de schaduw van die geschiedenis. "Voor Joden bestaat de geschiedenis uit 3.000 jaar slachtofferschap. Je stuurt je kinderen op 16-jarige leeftijd naar Auschwitz om hen te leren wat ons is aangedaan. We eisen dat slachtofferschap ook op: niemand anders kan en mag een slachtoffer zijn."

Na de Zesdaagse Oorlog in 1967 gaat Elhanan in dienst bij de Israeli Defence Forces als tankmechaniker. Bij een veldslag in de Jom Kipoer-oorlog in 1973 start zijn brigade met elf tanks en eindigen ze met drie. Hij verliest verschillende van zijn beste vrienden. "Op slag werd ik een bittere, cynische jongeman. Ik wilde niet langer sociaal of politiek betrokken zijn, ik wilde me volledig afscheiden."

Onder oud-strijders

Wanneer Aramin vrijgelaten wordt uit de gevangenis, heerst er optimisme in Israël. Met de historische Oslo-akkoorden in 1993 lijkt een eerste belangrijke stap gezet in het vredesproces. Israëliërs trekken zich terug uit een groot deel van de Gazastrook, de Palestijnse PLO-leider Yasser Arafat keert terug uit ballingschap. Aramin ziet met verbazing hoe Palestijnse ex-medegevangenen nu als leden van de Palestijnse Autoriteit vergaderen met voormalige Israëliëse soldaten die hen twintig jaar eerder arresteerden.

Hij trouwt en krijgt zes kinderen. "Het enige wat ik wou, is dat ik hen veiligheid kon bieden. En uiteindelijk leken we daarvoor goed op weg."

Het optimisme blijkt geen lang leven beschoren. Bij een 'vredesfeest' op 4 november 1995 wordt premier Rabin neergeschoten door een Joodse student. Er komen zelfmoordaanslagen door Hamas, gevolgd door Israëliëse tegenaanvallen. "Met de moord op Rabin werd het vredesproces gesloopt", zegt Aramin.

Toch was er voor hemzelf geen weg meer terug. Toen hij nog in de gevangenis zat, had Aramin Hebreeuws geleerd en was hij het gesprek aangegaan met de meest brutale cipiers. Het loonde. Toen Israëliëse soldaten op een dag de gevangenis binnenvielen en zo'n honderdtal gevangenen aanvielen, nam een cipier met wie hij al maanden praatte hem in bescherming door hem in een aparte kamer te verbergen. "Op den duur ging hij zich ook anders gedragen tegen andere gevangenen. Dat leerde me dat als je met je vijand praat, als je leert over elkaars geschiedenis en achtergrond, dat je elkaar kunt veranderen."

Ook na zijn vrijlating zou Aramin contacten blijven onderhouden met Israëlische (ex-)cipiers. In 2005 werd hij door een vriend uitgenodigd om samen met andere Palestijnse oud-strijders het gesprek aan te gaan met voormalige IDF-soldaten. Het zou het begin zijn van een hele reeks gesprekken die leidden tot de oprichting van Combatants for Peace, een organisatie voor Palestijnse en Israëlische oud-strijders die pleit voor een einde aan het geweld tussen beide partijen.

Twee jaar later wordt Aramin zelf op gruwelijke wijze geconfronteerd met wat dat geweld kan aanrichten. Wanneer zijn 10-jarig dochtertje Abir voor haar school staat met enkele klasgenoten, wordt ze zonder enige aanleiding neergeschoten door de Israëlische grenspolitie. Zo wordt Aramin lid van de Parents Circle Families Forum, een organisatie van inmiddels meer dan 600 families die een kind verloren door geweld van de andere partij.

Alternatieve herdenkingsdag

Na zijn ontslag uit het leger leidt Rami Elhanan een anoniem maar al bij al gelukkig leven. Hij werkt als grafisch ontwerper, trouwt en krijgt vier kinderen. Op 4 september 1997 verandert dat leven voorgoed. Op de eerste dag van het nieuwe schooljaar blazen twee Palestijnse terroristen zich op in het centrum van Jeruzalem. Elhanan weet dat zijn 14-jarige dochter Smadar in die buurt schoolboeken ging kopen. Bezorgd gaat hij van politiekantoor naar hospitaal en uiteindelijk het mortuarium. Zijn dochter blijkt een van de vijf dodelijke slachtoffers te zijn.

“In het begin voel je alleen maar woede”, zegt Elhanan. “Ik wou wraak nemen. Maar na een tijd stel je je ook de vraag of haar wreken ook maar iets zou uithalen. Zou dat mijn pijn verlichten? Krijg ik haar daarmee terug? Het antwoord is nee.” Hij begint zich ook andere vragen te stellen. Wat leidt ertoe dat iemand het in zijn hoofd haalt om zichzelf op te blazen? Waarom wordt iemand zo kwaad, zo wanhopig? En welke rol speelt Israël en zijn geschiedenis daarin?

Een jaar na de dood van zijn dochter wordt Elhanan uitgenodigd voor een bijeenkomst van de Parents Circle. “Ik ben beschaamd om het te zeggen, maar op mijn 46ste had ik nog nooit echt een Palestijn leren kennen. En daar werd ik plots begroet en omhelsd door Palestijnen die mijn leed begrepen en samen met mij huilden. Ik voelde de overweldigende warmte en menselijkheid van de mensen die zo dicht bij mij woonden, maar die ik mijn hele leven als de vijand had gezien. Zo kreeg ik weer een reden om 's ochtends uit mijn bed te stappen.”

Elhanan en Aramin worden beste vrienden en leiden jarenlang samen de Parents Circle. De organisatie organiseert lezingen, kampen en andere activiteiten in scholen en verenigingen om te pleiten voor een vreedevolle oplossing. Ze leiden gemengde groepen langs het Holocaust-museum en vernietigde Palestijnse dorpen uit 1948. En waar Israël op Memorial Day elk jaar de Israëlische slachtoffers van oorlog en terreur herdenkt, organiseert de Parents Circle een alternatieve herdenkingsdag voor Israëlische én Palestijnse slachtoffers. Bij de eerste editie waren er 200 aanwezigen, vorig jaar waren er al 1.500 en werd de herdenking online door 300.000 mensen gevolgd.

De stem van de groep klinkt steeds luider in Israël, maar dat leidt ook tot kritiek. In Israël worden evenementen van de organisatie soms verboden, omdat Israëliërs geen “families

van terroristen” willen binnenlaten. Ook in Palestijnse gebieden is de organisatie controversieel, omdat een gezamenlijk collectief van Israëliërs en Palestijnen gezien wordt als een verdediging van de status quo.

Is die kritiek toegenomen sinds het begin van dit conflict?

Aramin: “Zeker. Het is moeilijk voor mensen om te begrijpen dat ik samenwerk met Israëliërs. Gisteren bezocht ik een vriend van mij uit Gaza, die 53 familieleden verloren is sinds het begin van het conflict. Op dat evenement spraken mensen mij aan: ‘Waar sta je nu met je vredesproject?’”

Wat zeg je hen dan, op zo’n moment?

Aramin: “Ik zeg dat ik hen begrijp. Dat was ook hoe ik er lang over dacht. Je moet weten dat Palestijnen die voor gewapend verzet zijn zichzelf niet als radicaal zien. Ze geven ook niet om wat het Westen over hen zou denken. Zij vinden dat ze vechten voor hun vrijheid en dat ze het recht hebben om zich te verzetten tegen Israël. En dat is ook zo. Alleen stel ik hen dan ook de vraag wat honderd jaar terugvechten met geweld ons al opgeleverd heeft. Het enige wat je zo veroorzaakt, is meer haat en geweld bij Israëliërs.”

Elhanan: “Ook veel Israëliërs zijn ervan overtuigd dat antwoorden met geweld na de brutale aanval van Hamas nu de enige optie is. Maar dan vergeten ze dat we daarmee ook onze veiligheid op het spel zetten. Mensen moeten weten dat de kinderen van Palestijnse slachtoffers bij eerdere conflicten de Hamas-strijders van vandaag zijn. Bij elke Israëlische operatie plant je de zaden voor nieuwe terreur. Zo blijf je met geweldsgolven zitten die keer op keer gevaarlijker worden. En zo blijven er families bijkomen die een familielid verliezen door dat geweld, zoals wij.”

Bij beide partijen haalt dit conflict opnieuw oude trauma’s naar boven. Maakt dat verzoening zo moeilijk?

Elhanan: “Ik zie vooral ook hoe de herinnering aan die trauma’s gebruikt wordt door de Israëlische zijde. Israëlische leiders vergelijken Hamas met nazi’s, wat uiteraard sterke emoties teweegbrengt. Door de andere partij als nazi’s of dieren af te schilderen, rechtvaardigt Israël zijn eigen geweld. Met dieren onderhandel je nu eenmaal niet. Dat is wat Israël altijd gezegd heeft. Maar zodra het bloed gedroogd is en de lichamen geborgen, zal Israël niet aan de realiteit kunnen ontsnappen. En de realiteit is dat je geen ander volk kunt domineren zoals Israël tot nu toe gedaan heeft.”

Aramin: “Israël claimt dat het Hamas zal vernietigen. Maar dat gaat nooit lukken met geweld alleen. Je kunt hierna niet opnieuw twee miljoen mensen in een gevangenis houden, en verwachten dat het niet opnieuw zal ontploffen.”

Groeit dat besef ook bij steeds meer mensen in Israël?

Elhanan: “Dat blijft moeilijk. Er is ook een heksenjacht aan de gang tegen al wie zich daarover uitsprekt. Mijn vrouw, professor Nurit Peled-Elhanan van de universiteit van Jeruzalem, parafraseerde na de aanslagen van 7 oktober een quote van Jean-Paul Sartre in een Whatsapp-groep met haar collega’s die gaat over de relatie tussen een bezetter en een onderdrukte. Ze werd daarna ontslagen. Zulke voorbeelden zijn nu schering en inslag.”

Sinds 1997 bepleit jullie organisatie al een vreedzame oplossing. Die lijkt nu verder weg dan ooit. Wat doet dat met jullie?

Elhanan: “Wat ik geloof, is dat 7 oktober een aardverschuiving was. Ik denk niet dat het ooit nog hetzelfde wordt hierna. En dus kies ik ervoor om te geloven dat het beter wordt.

“Ik zie dat er twee rouwende partijen met elkaar vechten. Wij weten wat rouwen is, we hebben zelf het ergste meegemaakt. Dus ik zie het als onze morele plicht om te tonen dat er een andere weg is.”

Aramin: “Ergens is het makkelijk om je vijand te blijven haten. Maar als je blijft haten, dood je gaandeweg ook jezelf. Als je jezelf openstelt voor het feit dat je vijand ook een mens is, brengt dat misschien nieuwe vragen en onzekerheid met zich mee. Maar ik denk dat onze verhalen laten zien dat dat wel uiteindelijk tot beterschap leidt.

“De dag dat mijn dochter stierf, heb ik in een speech gezegd dat we nog harder moeten werken aan vrede. Dat blijft mijn missie vandaag. Ik wil niet nog een kind verliezen door dit geweld.”

<https://www.demorgen.be/nieuws/hun-bijzondere-vriendschap-ontging-zelfs-steven-spielberg-niet-een-palestijn-en-een-israelier-verbonden-door-het-verlies-van-hun-dochter~b680a4e6/>